Library and Information Science Research

https://Infosci.um.ac.ir | Vol. 13, No 1, 2023 | OPEN ACCESS
ISSN(Online): 2538-4112 | ISSN(Print): 2251-6344 | Research Article

Identifying the Capacity of Public Libraries with a Focus on Creating Social Capital: A Systematic Review

Zeinab Ghayouri
PhD graduate of in Library and Information Science.Faculty of Education and Psychology. Alzahra University. Tehran. Iran. Email: z.ghauri1391@gmail.com

Recived: 2020-04-09	Revised: 2021-11-17	Accepted: 2023-05-30	Published: 2023-06-21

Citation: Ghayouri, Z. (2023). Identifying the Capacity of Public Libraries with a Focus on Creating Social Capital: A Systematic Review. Library and Information Science Research, *13*(1), 143-161. doi: 10.22067/infosci.2023.24120.0

Abstract

Introduction: The purpose of this study is to identify the capacities and potentials of public libraries in creating social capital and the activities of public libraries focusing on creating social capital. Public libraries, as public places that have a high capacity to establish communication between people, have a significant contribution in this regard. The public library is known as one of the universal institutions in modern society, whose inclusion makes the public library a place with the capacity to create communication and social capital. Also, public libraries have the feature of facilitating communication, which plays a main role in creating social capital

Methodology: The current research is applied in terms of its purpose, and in it, a systematic review method has been used to achieve the research goals. Systematic review is a scientific method and one of the most reliable research methods based on review, the purpose of which is to evaluate and integrate the results of applied studies in a specific research problem in an objective and systematic way to determine the situation of the problem in the field under study. A summary of these studies reveals the necessity of a comprehensive and systematic review of research texts in this field. Based on this, the present study deals with a systematic review of related research texts to achieve the following two main goals: extracting published information and categorizing the methodologies used in research related to public libraries in creating social capital; and identifying the capacity of public libraries in creating social capital. The current case study is based on the PRISMA systematic study framework. In order to collect the relevant original research texts, a search was made from the reliable English database of Web of Science and with the specialized keywords of this field, and 152 documents in English were identified. In repeated steps, by studying and reviewing the abstracts of the sources, duplicate and unrelated items were removed. Finally, by applying initial filtering, inclusion and exclusion criteria and control by the researcher 36 original English research texts in the form of articles were selected to enter the systematic review and sentences related to the research topic (capacity of public libraries in creating social capital) were extracted.

Findings: The research review showed that the documents reviewed in this study were published between 1993 and 2020, that the most attention to this field in the production of texts was from 2012 onwards, and the peak of the studies was in 2016, 2017 and 2019. Most of the research related to the capacity of public libraries in creating social capital, with survey

©2022 The author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, as long as the original authors and source are cited. No permission is required from the authors or the publishers.

research method, case study and data collection sources including local residents (residents of Denmark, Sweden, Norway, Magyarország, Germany, Switzerland), library users and non-users, resources and the published texts were library managers and librarians and immigrants (Mexican immigrants and immigrants from the three countries of Iran, Afghanistan and Kurdistan in Norway). Also, the tools used in most of the conducted researches were questionnaires and unstructured interviews. A total of 10 public library capacities including; creating equal access to information resources, providing opportunities to learn and acquire skills, a meeting place, a place to provide services to people on the margins of society, a place with the aim of establishing social justice and neutral and usable for all groups, a place to establish communication between people , a place to increase public participation, a pleasant library environment, a place for people's leisure time to create social capital was identified.

Conclusion: It is necessary to pay attention to the library as a place for people to meet, strengthen the collection of information resources of public libraries and increase programs related to learning and skill training, as well as paying attention to people on the margins of society in providing services in public libraries to create social capital. On the other hand, maintaining the neutrality of public libraries in dealing with people from different groups and races and paying attention to the public library as a place to increase public participation and paying attention to the role of public libraries in promoting leisure programs can help create social capital through public libraries. Also, the review of internal and external information sources showed that so far no research has done as systematic reviews of the researches of public libraries in creating social capital. Therefore, it is necessary to review the published scientific and research resources to have a comprehensive view of the capacity of public libraries in creating social capital, and the mentioned capacities indicate that public libraries have a very high capacity to create social capital and have the ability to plan appropriate and providing the context for the flourishing of these capacities has become an important element in the society and play a role in people's lives. Since the library space as a place of discussion and meeting is of special importance in texts, it is very important to provide a space for groups and facilitate the presence of groups who want to use the library space to meet their needs. Organizing classes, training programs and skill workshops are opportunities to increase social capital among marginalized groups in society. Social capital in public libraries provides opportunities for learning and improving the socio-economic status of people.

Keywords: Public libraries, Capacity, Social capital, Systematic review, Marginalized groups immigrants

پژوهش‌نامه کتابداری و اطلاع رسانی
مقاله پژوهشی https://infosci.um.ac.ir دسترسی آزاد

شناسایی ظرفیت کتابخانه‌های عمومی با محوریت ایجاد سرمایه اجتماعی: مرور نظام‌مند

زینب غیوری
دانش آموخته دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه الزهرا، تهران، ایران. z.ghauri1391@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۱/۲۱ تاریخ بازنگری:۱۴۰۰/۰۸/۲۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۰۳/۰۹ تاریخ انتشار:۱۴۰۲/۰۳/۳۱

استناد: غیوری، زینب. (۱۴۰۲). شناسایی ظرفیت کتابخانه عمومی با محوریت ایجاد سرمایه اجتماعی: مرور نظامند. پژوهشنامه کتابداری و اطلاع رسانی, ۱۳(۱), ۱۶۱-۱۴۳. doi: 10.22067/infosci.2023.24120.0

چکیده

مقدمه: هدف از این مطالعه شناسایی ظرفیت‌ها و پتانسیل‌های کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی و شناسایی فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی با محوریت ایجاد سرمایه اجتماعی است. کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان مکان‌های عمومی که از ظرفیت بالایی برای ایجاد ارتباط بین افراد برخوردارند در این بین سهم بسزایی دارند.

روش‌شناسی: مطالعه حاضر از نظر هدف کاربردی و مبتنی بر چارچوب مطالعه نظام‌مند پریسما است. برای جمع‌آوری متون اصیل پژوهشی مرتبط از پایگاه اطلاعاتی معتبر انگلیسی وب‌آوساینس و با کلیدواژه‌های تخصصی این حوزه جست‌وجو صورت گرفت و تعداد ۱۵۲ مدرک به زبان انگلیسی شناسایی گردید. در مراحلی تکرارشونده با مطالعه و بررسی چکیده منابع، موارد تکراری و غیرمرتبط با موضوع حذف گردیدند. درنهایت با اعمال پالایش اولیه، معیارهای ورودوخروج از مطالعه و کنترل توسط پژوهشگر، تعداد ۳۶ متن پژوهشی اصیل انگلیسی در قالب مقاله برای ورود به‌مرور نظام‌مند انتخاب شدند.

یافته‌ها: مرور پژوهش‌ها نشان داد که اغلب پژوهش‌های مرتبط با ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی، با روش پژوهش پیمایشی، مطالعه‌موردی و منابع گردآوری داده‌ها شامل ساکنان محلی، کاربران و غیرکاربران کتابخانه، منابع و متون منتشرشده، مدیران و کتابداران کتابخانه و مهاجران بوده است. همچنین ابزار مورداستفاده در اغلب پژوهش‌های صورت‌گرفته پرسشنامه و مصاحبه غیرساختاریافته بوده است. در مجموع ۱۰ ظرفیت کتابخانه عمومی شامل؛ ایجاد دسترسی برابر به منابع اطلاعاتی، فراهم‌آوردن فرصت‌های یادگیری و کسب مهارت، مکان ملاقات و مکان جلسات، مکانی برای ارائه خدمت به افراد در حاشیه جامعه، مکانی با هدف برقراری عدالت اجتماعی و بی‌طرف و قابل‌استفاده برای همه گروه‌ها، مکانی برای ایجاد ارتباط بین افراد، مکانی برای افزایش مشارکت عمومی، محیط خوشایند کتابخانه، مکانی برای اوقات‌فراغت مردم برای ایجاد سرمایه اجتماعی شناسایی شد.

نتیجه: توجه به کتابخانه به‌عنوان مکانی برای ملاقات و مکان جلسات افراد، تقویت مجموعه منابع اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی و افزایش برنامه‌های مربوط به یادگیری و مهارت‌آموزی، همچنین توجه به افراد در حاشیه جامعه در ارائه خدمات در کتابخانه‌های عمومی برای ایجاد سرمایه اجتماعی ضروری است. از سوی دیگر حفظ بی‌طرفی کتابخانه‌های عمومی در برخورد با افراد از گروه‌ها و نژادهای مختلف و توجه به کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای افزایش مشارکت عمومی و توجه به نقش کتابخانه‌های عمومی در ارتقای برنامه‌های اوقات‌فراغت می‌تواند به ایجاد سرمایه اجتماعی از طریق کتابخانه‌های عمومی کمک کند. همچنین بررسی منابع اطلاعاتی داخلی و خارجی نشان داد تاکنون هیچ پژوهشی به‌مرور نظام‌مند پژوهش‌های

کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی نپرداخته است. لذا مرور منابع علمی و پژوهشی منتشرشده برای داشتن دیدی جامع نسبت به ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی ضروری است.
کلیدواژه‌ها: کتابخانه‌های عمومی، ظرفیت، سرمایه اجتماعی، مرور نظام‌مند

مقدمه

مفهوم «سرمایه» در اقتصاد به‌معنای به دست آوردن درآمد است و نوعی آورده مالی را شامل می‌شود، درحالی‌که در علوم اجتماعی سرمایه به‌معنای چیزی است که توانایی بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی مردم جامعه را از طریق فراهم‌آوری مشوق‌های تحصیلی و فراهم‌آوردن سلامتی و رفاه بیشتر دارا است. با وجود اختلاف‌نظرها در خصوص تعریف سرمایه اجتماعی، اما آن چیزی که موردقبول همگان است این است که سرمایه اجتماعی در روابط و تعاملات اجتماعی افراد با یکدیگر و اشتراک تجربه و دانش ظهور می‌یابد. در سایه سرمایه اجتماعی است که افراد جامعه از یکدیگر با هدف ایجاد تغییرات مثبت و بهبود کیفیت زندگی حمایت می‌نمایند (Adams, 2018). سرمایه اجتماعی در سال ۱۹۱۶ در اثر ال.جی.هانیفان[1] استفاده شد و بعدها بوردیو[2] (۱۹۸۶) شکل‌هایی از سرمایه را معرفی کرد و سرمایه اجتماعی را به‌عنوان نوعی از انواع سرمایه از جمله سرمایه اقتصادی و سرمایه فرهنگی توصیف کرد (Miller, 2014). پدیده سرمایه اجتماعی تنها زمانی هستی می‌یابد و شکل می‌گیرد که در ابتدا، انسان‌هایی در محیط معینی (واقعی یا مجازی) در برابر یکدیگر قرار گرفته باشند و در ادامه، میان آنها رابطه‌ای شکل گرفته باشد و جریان بیابد. در درون این رابطه است که سرمایه اجتماعی زاده یا تولید می‌شود (Ejtehadi, 2007).

مفهوم اعتماد را نخستین‌بار پاتنام به‌مفهوم سرمایه اجتماعی اضافه کرد و وجود اعتماد را برای شکل‌گیری روابط قوی ضروری دانست. نویسندگان دیگر حتی به‌نقش سرمایه اجتماعی در افزایش سرمایه‌های دیگر پرداخته و اشاره کرده‌اند که وجود سرمایه اجتماعی ظرفیت تولید فردی و گروهی را افزایش داده و به افراد توانایی کار مؤثر گروهی برای دنبال‌کردن اهداف مشترک را می‌دهد (Putnam, 2000). سرمایه اجتماعی همچنین از طریق تقویت ارتباطات و مشارکت اجتماعی می‌تواند به‌ساخت اجتماع[3] کمک کند. ساخت اجتماعی یعنی تجهیز افراد جامعه محلی[4] به مهارت‌ها، ابزارها و منابع فراهم‌شده برای کنترل زندگی و درنهایت تقویت جامعه محلی (Hillenbrand, 2005; Miller, 2014). نویسندگان زیادی از جمله میلر[5] (۲۰۱۴) مفهوم سرمایه اجتماعی را بیشتر در ارتباط با تعاملات اجتماعی

1. L. J. Hanifan
2. Bourdieu
3. community building
4. community
5. Miller

از طریق مکان‌های عمومی می‌دانند که در مجموع کتابخانه‌های عمومی نیز در زمره مکان‌های عمومی قرار دارند. کتابخانه‌های عمومی جزو مکان‌هایی هستند که از ظرفیت بالایی برای ایجاد ارتباط بین افرادی که ممکن است در جای دیگر امکان اشتراک تجربیات خود را نداشته باشند، برخوردارند. برخی افراد در جامعه، علی‌رغم داشتن تجربه‌های ارزشمند، بستری برای اشتراک‌گذاری تجربه‌هایشان ندارند. کتابخانه‌های عمومی جزو مکان‌های اجتماعی هستند که ظرفیت بالایی برای ایجاد چنین بسترهایی دارند.

کتابخانه عمومی به‌عنوان یکی از نهادهای جهان‌شمول در جامعه مدرن شناخته می‌شوند که شمولیت[۱] آن، کتابخانه عمومی را به‌عنوان مکانی با ظرفیت ایجاد ارتباط و سرمایه اجتماعی می‌کند. همچنین کتابخانه‌های عمومی ویژگی تسهیلگر ارتباطات[۲] را دارند که در ایجاد سرمایه اجتماعی نقش دارد (Miller, 2014). کتابخانه‌های عمومی به‌شمول اجتماعی[۳] منجر شده و از انزوا و محرومیت اجتماعی[۴] می‌کاهند؛ به این معنا که همه افراد جامعه حق استفاده و بهره‌برداری از آن را داشته و این امر را از طریق ایجاد فرصت‌های سواد و دسترسی به اطلاعات و اطلاعات سلامت، ایجاد دسترسی به فرصت‌های شغلی، دسترسی به فناوری‌های اطلاعات و ارتباط برای افراد محروم و گروه‌های در حاشیه[۵] جامعه فراهم می‌آورد (Stilwell, 2016).

در آثار مختلفی به اهمیت نقش کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی اشاره شده است؛ از جمله پاتنام[۶] (۲۰۰۰) به‌ظرفیت‌هایی که منجر به افزایش سرمایه اجتماعی می‌شود، پرداخته است. او معتقد بود طراحی فضای عمومی به‌منظور ایجاد جلسات گاه‌وبیگاه، تبادل‌نظرات بین اعضای جامعه محلی، فعالیت‌های فرهنگی و هنری برای ترغیب ارتباط بین گروه‌های جامعه و مشارکت در زندگی عمومی مانند جلسات عمومی از ظرفیت‌های کتابخانه‌ها در ایجاد سرمایه اجتماعی است. پاتنام و فلداستین[۷] (۲۰۰۳) به‌بررسی کتابخانه‌های عمومی شیکاگو برای به‌تصویرکشیدن اینکه چگونه کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی می‌توانند مشارکت کنند پرداختند. گزارش آنها نشان داد شکل‌گیری ارتباط فعال بین کتابخانه و جامعه گسترده‌ای از کاربران از طریق شبکه‌های اجتماعی، به‌گسترش خدمات کتابخانه و ایجاد سرمایه اجتماعی کمک‌کننده خواهد بود. ورهیم[۸] (۲۰۱۱) نیز نشان داد کتابخانه‌ها از دو طریق در ایجاد سرمایه اجتماعی و اعتماد نقش دارند؛ اول به‌عنوان نهادهای عمومی جهان‌شمول[۹] که کتابخانه‌ها از طریق رفتار منصفانه و عادلانه بین تمامی کاربران این امر را ممکن می‌سازند و دوم اینکه آنها نیازهای همه افراد

1. inclusive
2. contact-facilitating
3. social inclusion
4. social exclusion
5. marginal groups
6. Putnam
7. Putnam & Feldstein
8. Vårheim
9. universalistic

از هر سن، جنسیت و زمینه فرهنگی را برآورده می‌کنند. جانسون[1] (۲۰۱۲) نیز به‌تحلیل تعامل بین کاربران کتابخانه پرداخت و نشان داد ارتباط بین اعضای کتابخانه به ایجاد سرمایه اجتماعی از چند طریق کمک می‌کند، از جمله اعتمادسازی، ارتباط دادن افراد به منابع موردنیازشان، ایجاد حمایت و کاهش انزوای اجتماعی، کمک به افراد برای کسب مهارت و فراهم‌آوردن مکانی برای تجمع و گردهم‌آمدن مردم.

راهبردهایی که در کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی مشارکت دارند، در پژوهش فرگوسن[2] (۲۰۱۲) شناسایی شدند. این راهبردها شامل برنامه‌های خدمتی به گروه‌هایی که دسترسی کمتر به خدمات کتابخانه دارند[3]، فراهم‌آوردن مکان ملاقات در کتابخانه عمومی، فراهم‌آوردن خدمات جهانی و توجه به کتابخانه به‌عنوان مرکز اجتماع[4] بود.

از سوی دیگر پرداختن به‌نقش کتابخانه‌های عمومی در افزایش تاب‌آوری اجتماعی[5] نیز موضوع مهمی است، چراکه سرمایه اجتماعی، اعتماد اجتماعی و شبکه‌سازی اجتماعی بر تاب‌آوری اجتماعی افراد در شرایط بحران کمک می‌کند و کتابخانه‌ها به‌عنوان «مکان سوم[6]»، فضاهایی برای افزایش تعاملات اجتماعی و درنتیجه افزایش سرمایه اجتماعی و تاب‌آوری اجتماعی فراهم می‌آورند، همچنین کتابخانه‌های عمومی به‌عنوان مورد اعتمادترین مکان‌ها برای مردم در شرایط بحران شناخته می‌شوند (Vårheim, 2017).

الین آدامز[7] (۲۰۱۸) نیز به ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی از دو طریق معتقد است: ۱. ارتباط افراد و جامعه محلی با خدمات و برنامه‌های کتابخانه و ۲. افزایش تعامل حامیان-کتابدار[8] که کتابدار در تلاش برای جلب اعتماد حامیانِ کتابخانه است.

در بین مطالعات داخلی نیز فدایی، فیروزآبادی و ابراهیمی[9] (۲۰۱۲) با استفاده از رویکرد کیفی و روش نظریه زمینه‌ای به نقش کتابخانه‌های عمومی شهر تهران در افزایش سرمایه اجتماعی پرداختند و نتایج آنها نشان داد که در حال حاضر کتابخانه‌های عمومی نتوانسته‌اند نقشی اساسی در ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهروندان داشته باشند. همچنین عواملی باعث کمبود سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌های عمومی شده است که شامل کمیت‌وکیفیت پایین خدمات کتابخانه‌ای، تعاملات اجتماعی اندک در کتابخانه‌های عمومی، نبود دسترسی یکسان افراد جامعه به اطلاعات و نبود اعتماد مردم به سازمان‌های اداره‌کننده کتابخانه‌های عمومی است. زره‌ساز[10] (۲۰۱۲) نیز به‌تبیین پرسش‌ها و چالش‌های مرتبط با

1. Johnson
2. Ferguson
3. outreach program
4. community center
5. community resilience
6. third places
7. Elaine Adams
8. staff-patron
9. Fadai, Firoozabadi & Ebrahimi
10. Zerehsaz

تولید سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌های عمومی ایران پرداخت. او وضعیت مؤلفه‌های تولید سرمایه اجتماعی توسط کتابخانه‌های عمومی در ایران را به بحث گذاشت و مؤلفه‌هایی چون افزایش اعتماد، ارزش‌آفرینی و نوآوری در خدمات، افزایش مشارکت، توسعه فعالیت‌های داوطلبانه، تحقق دموکراسی، هویت‌بخشی، دانش‌آفرینی و هنجارسازی اجتماعی در ارتباط با تولید سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌های عمومی بیان شد.

با وجود مطالعات منتشرشده در این حوزه و تأکید آنها بر اهمیت نقش کتابخانه‌ها در مشارکت در تعاملات اجتماعی و پرداختن متون حوزه کتابخانه‌ها به‌مطالعات سرمایه اجتماعی به‌خصوص در طی دو دهه گذشته (Mazumdar et al., 2018)، پراکنده‌بودن پژوهش‌های این حوزه و نبود جمع‌بندی از این مطالعات، ضرورت مرور جامع و نظام‌مند متون پژوهشی این حوزه را آشکار می‌کند، امری که وضعیت پژوهش‌های این حیطه را روشن و دسته‌بندی آنها را ممکن می‌کند. بر این اساس، مطالعه حاضر به‌مرور نظام‌مند متون پژوهشی مرتبط می‌پردازد تا به دو هدف عمده ذیل دست یابد:

- استخراج اطلاعات انتشاراتی و دسته‌بندی روش‌شناسی‌های استفاده‌شده در پژوهش‌های مرتبط با کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی؛
- شناسایی ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی.

بررسی منابع اطلاعاتی داخلی نشان داد تاکنون پژوهشی که به‌مرور نظام‌مند پژوهش‌های مرتبط با ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی پرداخته باشد، صورت نگرفته است. لذا جمع‌بندی علمی منابع مختلف منتشرشده در این حیطه برای شناخت ابعاد مختلف کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی ضروری است. از این طریق، مسئولان و پژوهشگران حوزه کتابخانه‌های عمومی می‌توانند نسبت به‌جوانب گوناگون پتانسیل‌های کتابخانه‌های عمومی آگاهی بیشتری پیدا کنند. همچنین مرور پژوهش‌های صورت‌گرفته در این زمینه می‌تواند در امر تهیه ابزارهای سنجش سرمایه اجتماعی مفید واقع شود، چراکه جنبه مشکل‌ساز برای اندازه‌گیری سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌ها این است که روش مشخص و تعریف‌شده‌ای برای اندازه‌گیری مفهوم سرمایه اجتماعی وجود ندارد. مفاهیم مرتبط با سرمایه اجتماعی چون ساخت اجتماع و اعتماد[1] اغلب ماهیت غیرملموس داشته و قابلیت کمی‌شدن و اندازه‌گیری را ندارند (Miller, 2014). مؤثرترین و پذیرفته‌شده‌ترین روش‌ها در میان محققان، اندازه‌گیری شاخص‌های سرمایه اجتماعی یا سازوکارهای سرمایه اجتماعی به‌عنوان نمودی از سرمایه اجتماعی است.

بنابراین جمع‌بندی از ظرفیت‌های کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی اهمیت داشته و پژوهش حاضر سعی در پرداختن به این امر و ارائه تصویری جامع از مطالعات انجام‌شده در این حوزه دارد.

1. trust

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی بوده و در آن از روش مرور نظام‌مند برای دستیابی به‌هدف‌های پژوهش استفاده شده است. مرور نظام‌مند روشی علمی و یکی از معتبرترین روش‌های پژوهشی مبتنی بر مرور است که هدف آن ارزیابی و تلفیق نتایج مطالعه‌های کاربردی در مسئله پژوهشی خاصی به‌روش عینی و منظم است تا وضعیت مسئله را در حوزه موردمطالعه مشخص کند. این روش بر اساس اصول و ضوابط استاندارد به جمع‌بندی متون یک حوزه می‌پردازد (Abbasi & Serajzadeh, 2015). مرور نظام‌مند حاضر از نوع تحلیلی بوده و با استفاده از روش الگوی پریسما[1] (Moher et al., 2009Zardari et al., 2019;) صورت گرفته است. این الگو به نویسندگان کمک می‌کند مطالعات مختلف را به‌طور هدفمند مرور کرده و نتایج آنها را به‌شکل منسجم گزارش کنند.

مراحل مرور نظام‌مند به‌روش پریسما

شناسایی[2]: این مرحله شامل شناسایی پیشینه‌ها از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی جستجو شده است. در این مرحله جامعه آماری از طریق جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی به دست می‌آید.

غربالگری[3]: در این مرحله رکوردهای تکراری و غیرمرتبط با پژوهش حاضر از بررسی خارج شده و پیشینه‌های مرتبط برای بررسی تمام متن وارد مرحله بعد می‌شوند.

مطالعه پیشینه‌های دارای حائز شرایط[4]: مقالات انتخاب‌شده در مرحله قبل به‌منظور ارزیابی و حائز شرایط بودن با اهداف پژوهش به‌صورت تمام متن بررسی می‌شوند.

تحلیل و ارائه گزارش: در این مرحله متون مرتبط وارد تحلیل کمی و فراتحلیل می‌شوند (Moher et al., 2009).

با در نظر گرفتن مراحل الگوی پریسما و با بررسی اولیه، کلیدواژه‌های جستجو به‌منظور بازیابی حداکثری مدارک به‌شرح جدول (۱) استخراج و در پایگاه اطلاعاتی وب‌آوساینس وارد گزینه جستجو شد و کار جستجو انجام گرفت. دلیل انتخاب هشت کلیدواژه برای پوشش‌دادن به سرمایه اجتماعی، حفظ جامعیت و جلوگیری از ریزش اطلاعات مناسب بود و تلاش شد همه کلیدواژه‌های مرتبط با سرمایه اجتماعی در ترکیب با کتابخانه عمومی جستجو شود.

جدول ۱. کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع مرور نظام‌مند

ردیف	الف	ب
۱	"social capital*"	public librar*

1. PRISMA: preferred reporting items for systematic reviews and meta-analysis
2. identification
3. screening
4. eligibility

۲	"Community Development
۳	"Community building*
۴	"Community Participation*"
۵	public sphere*"
۶	Community Center
۷	"Social Trust*
۸	"Meeting Place*"

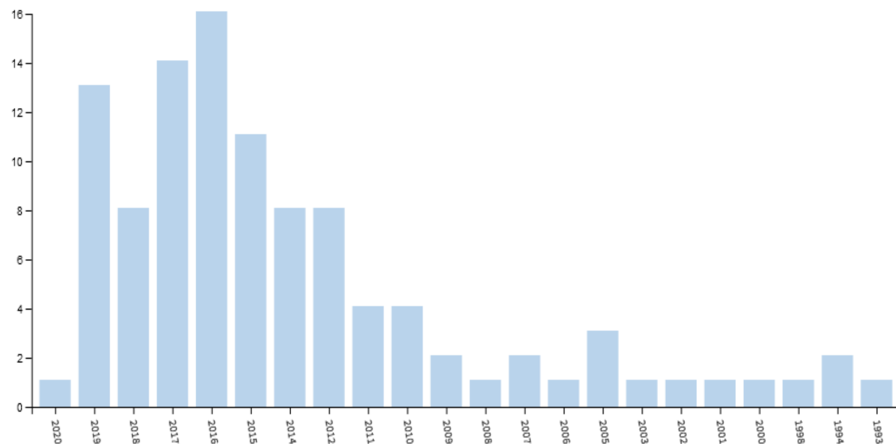
("social capital*" OR "public sphere*"OR "Community building* "OR "Community Participation*" OR "Community Center*" OR "Social Trust*" OR "Meeting Place*" OR "Community Development*") AND ("public librar*")

بدین ترتیب ۱۵۲ مدرک بازیابی شد. با اینکه بازه زمانی خاصی برای جستجو در نظر گرفته نشد مدارک بازیابی‌شده در بازه زمانی ۱۹۹۳ تا ۲۰۲۰ بودند. گفتنی است که مدارک منتشرشده به زبان انگلیسی موردبررسی قرار گرفتند. از میان آثار بازیابی‌شده از ۱۵۲ مدرک، ۱۳۱ مدرک در قالب مقاله بودند که موردبررسی قرار گرفتند و گزارش‌ها و مقالات همایش که شامل ۲۱ مدرک بود، وارد مطالعه نشد. در مرحله بعد در مورد ورود مدارک به جامعه پژوهش بر اساس معیار مرتبط‌بودن تصمیم‌گیری شد که این معیار شامل ارتباط موضوعی مدارک با کتابخانه‌های عمومی و مفاهیم مرتبط با سرمایه اجتماعی که کلیدواژه‌های ذکرشده را در برمی‌گرفت، بود. بررسی و تأیید نهایی در مورد مرتبط یا نامرتبط بودن مدارک به‌صورت مجزا بر اساس مطالعه متن کامل مقالات انجام شد و منابع نامرتبط که اطلاعاتی در زمینه مسئله پژوهش ارائه نمی‌دادند از مطالعه کنار گذاشته شدند. بدین ترتیب تعداد ۳۶ مقاله برای مرور نظام‌مند در نظر گرفته شد. علاوه بر گردآوری داده‌های کتابشناختی، برای استخراج مضامین مرتبط با ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی، جملات مندرج در اسناد موردبررسی به‌عنوان واحد تحلیل مورداستفاده قرار گرفت و متن کامل ۳۶ مقاله به‌صورت جامع بررسی شد و درنهایت جملات مرتبط با موضوع تحقیق (ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی) استخراج شد.

یافته‌ها

در این بخش، اطلاعات انتشاراتی و محتوایی ۳۶ مدرک مرتبط با ظرفیت کتابخانه‌های عمومی برای ایجاد سرمایه اجتماعی ارائه می‌شود.

سال انتشار: مدارک بررسی‌شده در این مطالعه در فاصله زمانی سال‌های ۱۹۹۳ تا ۲۰۲۰ منتشر شده‌اند. روند زمانی بروندادهای علمی این حوزه بر اساس فراوانی در نمودار (۱) ارائه شده است.

نمودار ۱. روند زمانی بروندادهای سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌های عمومی

همان طور که در نمودار (۱) قابل‌مشاهده است بیشترین توجه به این حوزه در تولید متون از سال ۲۰۱۲ به بعد بوده است و نقطه اوج مطالعات سال‌های ۲۰۱۶، ۲۰۱۷ و ۲۰۱۹ بوده است.

روش پژوهش: روش پژوهش استفاده‌شده در بیشتر متون پژوهشی بررسی‌شده، شامل پیمایش (۴۰ درصد)، مطالعه موردی (۲۵ درصد)، روش مرور اسناد (۱۵ درصد)، روش کیفی (۱۵ درصد)، مطالعه تاریخی و مردم‌شناسی (۵ درصد) بوده و طبق آمار فراوانی روش پیمایش و مطالعه موردی بیشتر از بقیه بوده است.

منابع گردآوری داده: در پژوهش‌های موردبررسی، طیف مختلفی از منابع برای گردآوری داده‌ها مورداستفاده قرار گرفته است. این منابع شامل ساکنان محلی (ساکنین کشورهای دانمارک، سوئد، نروژ، مجارستان، آلمان، سوئیس)، کاربران و غیرکاربران کتابخانه، منابع و متون منتشرشده، مدیران و کتابداران کتابخانه و مهاجران (مهاجران مکزیکی و مهاجران سه کشور ایران، افغانستان و کردستان در نروژ) بوده‌اند.

ابزارهای گردآوری داده: ابزار مورداستفاده در اغلب پژوهش‌های صورت‌گرفته پرسشنامه و مصاحبه غیرساختاریافته بوده است.

ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی

در راستای هدف دوم این پژوهش و به‌منظور شناسایی ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی، در مجموع ۱۰ ظرفیت شناسایی شد که در جدول (۲) ظرفیت‌ها به‌همراه زیرمؤلفه‌های مربوط به هر کدام قابل‌مشاهده است. تمام مؤلفه‌ها و مصادیق ظرفیت‌ها در متون بررسی‌شده به‌نوعی به پتانسیل کتابخانه عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی اشاره کرده بودند.

جدول ۲. ظرفیت‌های شناسایی‌شده از منابع به‌همراه مصادیق آنها

ردیف	مؤلفه ظرفیت	مصادیق ظرفیت‌ها	منابع
۱	مکان ملاقات و مکان جلسات	مکانی برای گردهم‌آمدن افراد برای مشارکت در بحث‌های عمومی، فراهم‌آوردن مکان بحث‌وگفتگو، مکانی برای بیان و تبادل ایده‌ها، فضای جلسات برای جامعه محلی، تسهیل‌کننده ارتباط بین گروه‌هایی از جامعه محلی، مکانی برای افزایش تعاملات اجتماعی، مکانی برای ملاقات و تعاملات اجتماعی، مکانی برای جلسات گروه‌های متنوعی از افراد جامعه، تسهیل یا سازماندهی جلسات، فراهم‌آوردن مکان جلسات غیررسمی، ایجاد ارتباط بین گروه‌ها در جامعه، ارائه مکانی برای گردهمایی‌های محلی، امکان ملاقات افراد مختلف از طبقات اجتماعی مختلف در کتابخانه، جمع‌شدن مردم محلی در کنار هم از طریق کتابخانه، ایجاد ارتباط و پلی بین فرهنگ اقلیت و اکثریت، ایجاد تعامل بین افراد، بحث و تبادل‌نظر، کتابخانه به‌عنوان محل ملاقات و ارتباط‌گیری بین گروه‌هایی از فرهنگ‌های مختلف	Audunson et al. (2019); Lo et al. (2019); Vårheim (2017); Khoir et al. (2017); Widdersheim and Koizumi (2017); Miller (2014); Vårheim et al. (2008); Johnson (2012); Audunson et al. (2011); Vårheim (2009); Pape and Smirnova (2018)
۲	ایجاد دسترسی برابر به منابع اطلاعاتی	فراهم‌آوری فرصت دسترسی برابر به منابع و متون، فراهم‌آوردن اطلاعات موردنیاز شهروندی، فراهم‌آوردن دسترسی برابر به دانش، ایجاد برنامه‌های آموزشی براساس نیازهای جامعه، مکانی برای ارائه سرمایه فرهنگی برای افراد غیرنخبه و عادی جامعه و فراهم‌کردن دسترسی نامحدود به منابع اطلاعاتی، فراهم‌کردن اطلاعات موردنیاز آنها	Audunson et al. (2019); Pape and Smirnova (2018); Khoir et al. (2017); Miller (2014); Ignatow et al. (2012); Audunson et al. (2011)
۳	فراهم‌آوردن فرصت‌های یادگیری و کسب مهارت	فراهم‌آوردن منابع یادگیری، فراهم‌آوردن فرصت‌های آموزش یادگیری مادام‌العمر، فراهم‌آوردن فضای عمومی برای یادگیری، ایجاد فضایی برای یادگیری مهارت‌های دسترسی دیجیتال و سواد دیجیتال، کمک به افراد برای به دست آوردن مهارت، فراهم‌کردن فرصت‌های یادگیری از طریق کتابخانه، کمک به افراد برای به دست آوردن مهارت	Lo et al. (2019); Pape and Smirnova (2018); Khoir et al. (2017); Miller (2014); Ignatow et al. (2012)
۴	مکانی برای ارائه خدمت به افراد در حاشیه جامعه	فضایی برای گروه‌های غیربرخوردار، کاهش انزوای اجتماعی، مکانی برای ایجاد پذیرش اجتماعی و ایجاد تعلق اجتماعی به‌خصوص برای مهاجرین و گروه‌های در حاشیه، فضایی برای برآوردن چالش‌های جامعه در برابر مشکلات	Lo et al. (2019); Khoir et al. (2017); Miller (2014); Vårheim et al. (2008); Vårheim (2014); Johnson (2012); Audunson et al. (2011)

		چندفرهنگی و مهاجرت، کمک به توسعه مهارت‌های مهاجرین در راستای ایجاد حمایت اجتماعی و کاهش انزوا، مکانی برای افراد بی‌خانمان، کتابخانه به‌عنوان مکان امن، قابل‌اعتماد و مکانی مطمئن برای مهاجرین جهت کسب آموزش و یادگیری، کاهش انزوای اجتماعی، خدمت به گروه‌های اکثریت و اقلیت جامعه از جمله مهاجرین و فراهم‌کردن اطلاعات موردنیاز آنها	
۵	مکانی با هدف برقراری عدالت اجتماعی	دسترسی برابر و برابری اجتماعی، داشتن رفتار یکسان کتابدار در برابر همه گروه‌ها، کتابخانه عمومی مکانی برای انسجام جامعه در مناطق روستایی، جایی که ممکن است تعداد کمی از ساکنان مناطقی بتوانند به منابع با کیفیت بالا دسترسی پیدا کنند و کتابخانه عمومی این فرصت را در اختیار آنها می‌گذارد.	Miller (2014); Johnson and Griffis (2013); Vårheim et al. (2008)
۶	مکانی برای ایجاد ارتباط بین افراد	فضایی برای تسهیل فعالیت‌های اجتماعی، ایجاد ارتباط فعال بین کتابخانه و جامعه بیرون از کتابخانه، مکانی برای تسهیل ارتباط، کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای گفتمان، فضایی که افراد می‌توانند ارتباطات اجتماعی را بسازند، امکان تعامل رودررو بین کاربران و بین کاربر و کتابدار از طریق کتابخانه	Khoir et al. (2017); Miller (2014); Vårheim (2009); Audunson (2005); Lo et al. (2019); Vårheim et al. (2008)
۷	مکان بی‌طرف و قابل‌استفاده برای همه گروه‌ها	کتابخانه عمومی به‌عنوان مکان بی‌طرف، انعطاف‌پذیر و پذیرا، بازبودن[1] (برای همه گروه‌ها قابل‌استفاده است)	Newman (2007); Pape and Smirnova (2018)
۸	مکانی برای افزایش مشارکت عمومی	مشارکت در خدمات عمومی، فضایی برای ساخت اعتماد و مشارکت عمومی	Lo et al. (2019); Pape and Smirnova (2018)
۹	محیط خوشایند کتابخانه	ایجاد محیط خوشایند، امکان راحتی در فضای کتابخانه همانند خانه برای کاربران مانند وجود کافی‌شاپ و محل استراحت	Miller (2014)
۱۰	مکانی برای اوقات‌فراغت مردم	پُرکردن اوقات‌فراغت مردم به‌صورت معنادار	Audunson et al. (2019)

1. openness

همان طور که در جدول (۲) بیان شده است:

۱. ظرفیت کتابخانه عمومی به‌عنوان مکان ملاقات و جلسات با فراوانی تکرار بیشتر در متون منتشرشده به‌عنوان اولین ظرفیت کتابخانه عمومی مطرح شده است. استفاده از فضای کتابخانه عمومی برای بحث‌وگفتگو، مکانی برای بیان و تبادل ایده‌ها، فضای جلسات برای جامعه محلی و امکان ملاقات افراد مختلف از طبقات اجتماعی مختلف در کتابخانه زمینه‌ساز ایجاد سرمایه اجتماعی خواهد شد. این مورد بیشتر بر ظرفیت کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای ملاقات و گردهم‌آمدن افراد محلی برای تبادل آرا و بحث‌وگفتگو و به‌عبارتی استفاده از فضای کتابخانه به‌عنوان اتاق گفتمان[1] (Audunson, 2005) تأکید دارد.

۲. ایجاد دسترسی برابر به منابع اطلاعاتی نیز از دیگر پتانسیل‌های کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی است که به‌فراوانی در متون منتشرشده در این حوزه به آن تأکید شده است. فراهم‌کردن دسترسی نامحدود به‌منابع اطلاعاتی و برآورده‌کردن نیازهای اطلاعاتی شهروندان از وظایف مهم کتابخانه‌های عمومی است که اگر به درستی منابع اطلاعاتی مناسب با نیاز گروه‌های مختلف جامعه در کتابخانه عمومی موجود و دسترسی مناسب نیز برای منابع اطلاعاتی در نظر گرفته شود به‌عنوان ظرفیت بسیار مهمی در ایجاد سرمایه اجتماعی نقش ایفا خواهد کرد. توجه به نیاز اطلاعاتی اقشار مختلف جامعه در فراهم‌آوردن منابع اطلاعاتی کتابخانه‌های عمومی باعث می‌شود این کتابخانه‌ها به نهادهایی اجتماع‌محور تبدیل شده و از این طریق بر غنای فرهنگی جامعه بیفزایند و به‌شکل‌گیری هویت فرهنگی کمک شایانی کنند (Zardari et al., 2019).

۳. سومین ظرفیت بسیار مهم کتابخانه‌های عمومی فراهم‌آوردن فرصت‌های یادگیری و کسب مهارت برای جامعه محلی است. کتابخانه‌های عمومی یکی از مهم‌ترین نهادهای اجتماعی جامعه هستند که در راستای آزادی دسترسی به اطلاعات، آموزش و یادگیری مادام‌العمر نقش دارند و در اهداف و وظایف این نهاد، ارائه خدمات به عموم افراد جامعه، صرف‌نظر از توجه به نژاد، طبقه فرهنگی و مذهبی و قومیت در نظر گرفته شده است. کتابخانه عمومی باید محلی برای مهارت‌آموزی و کسب مهارت‌های موردنیاز مردم باشد. مهارت‌هایی که برای زندگی در عصر جدید ضروری هستند از قبیل مهارت‌های فناوری اطلاعات، مهارت‌های شغل‌یابی، مهارت ارتباطات، کسب آمادگی برای ورود به بازار کار، مهارت‌های زندگی و ... از وظایفی هستند که اگر کتابخانه‌های عمومی به آن بپردازند به افزایش توانمندی شهروندان و افزایش سرمایه اقتصادی و فرهنگی منجر شده و به‌نوبه خود به افزایش سرمایه اجتماعی می‌انجامد.

۴. ظرفیت دیگر کتابخانه عمومی در این است که مکان مناسبی برای ارائه خدمت به افراد در حاشیه

---

1. the discursive room

جامعه و گروه‌های رانده‌شده از جامعه است. گروه‌های خاص جامعه چون پناهندگان، مهاجرین، معتادان، افراد بی‌خانمان، بیکاران، کودکان کار، افراد کم‌توان ذهنی و جسمی (مشکلات دیداری، شنیداری، حرکتی، کودکان اوتیسمی، عقب‌مانده‌های ذهنی، کودکان دارای مشکلات حسی حرکتی و ...) در این دسته قرار می‌گیرند. کتابخانه‌های عمومی از مکان‌هایی هستند که به افراد کمک کرده تا آنها کمتر احساس انزوا و طردشدگی اجتماعی داشته باشند و بتوانند از خدماتی که دیگر افراد جامعه بهره می‌گیرند، برخوردار شوند. افزایش آگاهی و در اختیار قراردادن اطلاعات موردنیاز این دسته از افراد و افزایش مهارت‌ها و به‌مشارکت طلبیدن در تصمیم‌گیری‌های اجتماعی به آنها حس مفیدبودن داده و از این طریق می‌توانند در فعالیت‌های اجتماعی سهیم شده و پذیرش اجتماعی این گروه از افراد بالاتر رود که منجر به افزایش سرمایه اجتماعی خواهد شد.

۵. پنجمین ظرفیت کتابخانه عمومی، مکانی با هدف برقراری عدالت اجتماعی است. ایفای نقش کتابخانه‌های عمومی در برقراری عدالت اجتماعی در جوامع به‌ویژه برای مبارزه با فقر، نژادپرستی و تضییع حقوق بشر باعث می‌شود این نهادها عاملان آزادی و انسجام اجتماعی شناخته شوند. این دغدغه در اندیشه‌های سنتی حرفه کتابداری به‌عنوان حرفه‌ای خدمت‌گرا ریشه دارد که تأکید می‌کند کتابداران باید اهمیت پرداختن به‌موضوعاتی مانند توانمندسازی مردم و کمک به آنها در راستای بهبود شرایط زندگی، واقعیت‌ها، جامعه‌پذیری و تجارب را درک کنند (Fourie & Meyer, 2016; Zardari et al., 2019).

۶. ظرفیت بعدی کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی، مکانی برای ایجاد ارتباط و تعامل بین افراد و به‌عبارتی ایجاد ارتباط بین کتابخانه و جامعه بیرون از کتابخانه است. استفاده از مکان کتابخانه عمومی برای تعاملات، فعالیت‌های اجتماعی و تبدیل کتابخانه به‌عنوان اتاق اجتماع[1] (Audunson, 2005) و به‌عبارتی در اختیار گذاشتن فضای کتابخانه برای فعالیت‌های اجتماعی افراد جامعه و اینکه افراد بتوانند از فضای کتابخانه برای انجام فعالیت‌های خود بهره گیرند، زمینه‌ساز ایجاد سرمایه اجتماعی در بستر کتابخانه‌های عمومی خواهد شد. اگر هر کتابخانه عمومی بتواند با جامعه بیرون از کتابخانه ارتباط برقرار نماید و فضای کتابخانه را برای انجام فعالیت‌های آنها مهیا نماید در راستای ایجاد سرمایه اجتماعی گام برداشته است.

۷. ظرفیت بعدی کتابخانه عمومی مکان بی‌طرف، انعطاف‌پذیر و پذیرا و قابل‌استفاده برای همه گروه‌ها است. کتابخانه‌های عمومی باید رویکرد بی‌طرفانه را در ارتباط با گروه‌های سیاسی، فرهنگی و افراد جامعه حفظ نمایند و تمامی افراد را دارای حقوق شهروندی یکسان قلمداد کنند و ارائه خدمات عمومی شامل حال همه افراد جامعه شود؛

1. the social room

۸. ظرفیت دیگر کتابخانه عمومی، مشارکت در ارائه خدمات عمومی و افزایش اعتماد عمومی و سرمایه اجتماعی است.
۹. محیط خوشایند کتابخانه و تبدیل محیط آن به فضایی راحت و صمیمی برای افراد جامعه و امکان راحت‌بودن اعضا در فضای کتابخانه همانند خانه.
۱۰. مکانی برای پُرکردن اوقات‌فراغت افراد از دیگر ظرفیت‌های کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی است.

بحث و نتیجه‌گیری

مرور متون منتشرشده در حوزه سرمایه اجتماعی، فضای عمومی، ساخت اجتماع، توسعه جامعه محلی، مرکز اجتماع، اعتماد اجتماعی، مکان جلسات و با محوریت کتابخانه‌های عمومی به شناسایی ۱۰ ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی انجامید. ظرفیت‌های شناسایی‌شده برای کتابخانه‌های عمومی شامل ظرفیتِ کتابخانه عمومی به‌عنوان ۱. مکان ملاقات و مکان جلسات، ۲. دارا بودنِ ظرفیت ایجاد دسترسی برابر به منابع اطلاعاتی، ۳. ظرفیت فراهم‌آوردن فرصت‌های یادگیری و کسب مهارت، ۴. ظرفیتِ کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای ارائه خدمت به افراد در حاشیه جامعه، ۵. ظرفیت کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی با هدف برقراری عدالت اجتماعی، ۶. ظرفیت کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای ایجاد ارتباط بین افراد، ۷. ظرفیتِ کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی بی‌طرف و قابل‌استفاده برای تمامی گروه‌ها، ۸. ظرفیتِ کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای افزایش مشارکت عمومی، ۹. ظرفیت فراهم‌آوردن محیط خوشایند در کتابخانه، و ۱۰. ظرفیت کتابخانه عمومی به‌عنوان مکانی برای پُرکردن اوقات‌فراغت مردم؛ همه از ظرفیت‌هایی است که در متون برای ایجاد سرمایه اجتماعی از طریق کتابخانه‌های عمومی ذکر شده و در واقع نشان‌دهنده این مطلب است که کتابخانه‌های عمومی دارای ظرفیت بسیار بالایی برای ایجاد سرمایه اجتماعی هستند و این قابلیت را دارند که با برنامه‌ریزی مناسب و فراهم‌آوردن زمینه شکوفایی این ظرفیت‌ها، به عنصر مهمی در جامعه تبدیل شده و در زندگی مردم نقش ایفا کنند.

ازآنجایی‌که فضای کتابخانه به‌عنوان مکان بحث و ملاقات از اهمیت ویژه‌ای در متون برخوردار بوده، فراهم‌آوردن فضایی برای گروه‌ها و تسهیل حضور گروه‌هایی که خواهان استفاده از فضای کتابخانه برای برآوردن نیازهای خود هستند، بسیار بااهمیت است. ترتیب‌دادن کلاس‌ها، برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های مهارتی، فرصتی برای افزایش سرمایه اجتماعی در بین گروه‌های به حاشیه رانده‌شده جامعه است. سرمایه اجتماعی در کتابخانه‌های عمومی فرصت‌هایی برای یادگیری و بهبود وضعیت اقتصادی‌اجتماعی مردم

فراهم می‌آورد (Adams, 2018; Feldman, 2009). کمااینکه در پژوهش هپل[1] (۲۰۱۲) نیز مشخص شده است کتابخانه‌های عمومی با در اختیار داشتن فضای یادگیری، فضای الهام‌بخش[2]، فضای جلسات و فضای اجرایی[3] می‌توانند به ایجاد سرمایه اجتماعی کمک کنند. دادن آزادی استفاده از فضای کتابخانه برای گروه‌ها و سازمان‌های بیرون از کتابخانه برای برگزاری فعالیت‌های آنها می‌تواند شانس تقویت سرمایه اجتماعی را از طریق علایق مشترک تقویت کند و همچنین باعث افزایش سرمایه اجتماعی از طریق گروه‌های خارج از کتابخانه با ایجاد اعتماد دوسویه می‌شود (Miller, 2014). فراهم‌آوردن فضایی خوشایند و پذیرا و داشتن رفتار برابر کتابدار نسبت به تمامی افراد و دانستن اینکه علی‌رغم سن، زبان، جنسیت و نژاد باید رفتار کتابدار در برابر همه مردم یکسان باشد، فرصتی برای اعتماد عمومی بین مردم و کتابخانه‌ها ایجاد می‌کند. از سوی دیگر علی‌رغم توجه کم متون به نقش کتابخانه‌های عمومی در پُرکردن اوقات‌فراغت افراد جامعه و تأثیر آن بر ایجاد سرمایه اجتماعی باید اشاره کرد که کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از فرصت اوقات‌فراغت به‌عنوان ظرفیتی برای ارتقای کیفیت زندگی فردی و اجتماعی افراد استفاده کنند؛ و در طراحی خدمات مناسب برای اوقات‌فراغت، به تأثیر فرهنگ جامعه، فرهنگ کار حاکم بر جامعه[4]، تأثیر فرهنگ مصرف‌گرایی[5]، نقش طبقات اجتماعی، موقعیت اقتصادی افراد، سن و جنسیت توجه نمایند. با در نظر گرفتن این عوامل در طراحی خدمات برای اوقات‌فراغت می‌توان فرصت‌هایی برای بهبود سلامتی و بهزیستی افراد در زمان اوقات‌فراغت، فراهم‌کردن فرصت‌های تفریحیِ برابر علی‌رغم محدودیت‌های مالی افراد، کاهش روزمرگی در شهروندان و افزایش نشاط اجتماعی، ایجاد فرصت‌ها و خدماتی برای افراد منزوی و در حاشیه جامعه (بازنشسته‌ها، افرادی با درآمد پایین، افراد بدون شغل) که در بیرون از کتابخانه از آن خدمات و فرصت‌ها به‌دلیل پرداخت هزینه، نمی‌توانند استفاده کنند، فراهم آورد، که زمینه‌ساز افزایش سرمایه اجتماعی خواهد شد. همچنین مطالعات نیز نشان داده است مشارکت افراد در فعالیت‌های گروهی در زمان اوقات‌فراغت از عوامل ایجادکننده سرمایه اجتماعی است (Karimian et al., 2015). تقویت فعالیت‌های داوطلبانه از طریق کتابخانه‌های عمومی در فعالیت‌های اوقات‌فراغت از عوامل مهمی است که باید به آن توجه شود. مطالعاتی که بر روی سرمایه اجتماعی انجام شده، نشان داده که سرمایه اجتماعی از طریق مشارکت در انجمن‌های داوطلبانه شکل می‌گیرد (Stolle, 2003) و مردمی که در فعالیت‌های داوطلبانه مشارکت می‌کنند به‌دلیل نوع فعالیت‌های داوطلبانه‌ای که خودانتخابی[6] است، سرمایه اجتماعی بالایی دارند (Vårheim, 2009).

1. Hapel
2. inspiration space
3. performative space
4. labor culture
5. consumerism
6. self-selection

در نهایت باید اشاره کرد فراهم‌آوردن شرایط ایجاد سرمایه اجتماعی از طریق کتابخانه‌های عمومی با تمام ظرفیت‌های ذکرشده نیازمند توسعه سیاست‌ها، خط‌مشی‌ها، راهبردها و فعالیت‌هایی برای کتابخانه‌های عمومی است تا آنها را مؤسسات بهتری برای ارائه خدمت و ایجاد سرمایه اجتماعی نماید. کتابخانه‌های عمومی می‌توانند از طریق افزایش ظرفیت به‌عنوان محل ملاقات‌های غیررسمی و ایفای نقش خود به‌عنوان فراهم‌کنندگان خدمات برای افراد، سرمایه اجتماعی را ایجاد و توسعه دهند. کتابخانه‌های عمومی به‌طور گسترده‌ای ظرفیت شکل‌دهی و تکوین سرمایه اجتماعی را با توجه به مصادیقی که سرمایه اجتماعی می‌تواند داشته باشد دارا هستند. دستیابی به این امر در صورتی است که کتابخانه‌های عمومی سطح تعامل و ارتباط‌گیری خود با شهروندان جامعه را افزایش دهند و اعتماد آنان را به کتابخانه جلب نمایند. درنهایت راهبردهایی که در این پژوهش براساس تجربیات جهانی برابر ظرفیت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد سرمایه اجتماعی ارائه شده‌اند در تدوین رهنمودها و سیاست‌گذاری‌های ملی برای کتابخانه‌های عمومی موردتوجه قرار گیرد تا موانع موجود در کتابخانه‌های عمومی برای ایجاد سرمایه اجتماعی از میان برداشته شود.

References

Abbasi, M., & Serajzadeh, S. H. (2015). Methodological issues in systematic review along with evaluation of Iranian articles based on this method. *Journal of Iranian Social Studies*, *9*(3), 132-160. http://www.jss-isa.ir/article_26756.html

Adams, L. E. (2018). *The contribution of library programmes at the Emfuleni Library and Information Services in creating social capital to reduce poverty* University of South Africa]. Pretoria.

Audunson, R. (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context. *Journal of Documentation*, *61*(3), 429-441. https://doi.org/10.1108/00220410510598562

Audunson, R., Aabø, S., Blomgren, R., Hobohm, H.-C., Jochumsen, H., Khosrowjerdi, M., Mumenthaler, R., Schuldt, K., Rasmussen, C. H., Rydbeck, K., Tóth, M., & Vårheim, A. (2019). Public libraries as public sphere institutions. *Journal of Documentation*, *75*(6), 1396-1415. https://doi.org/10.1108/JD-02-2019-0015

Audunson, R., Essmat, S., & Aabø, S. (2011). Public libraries: A meeting place for immigrant women? *Library & Information Science Research*, *33*(3), 220-227. https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.01.003

Ejtehadi, M. (2007). Social capital. *Human Sciences*, *2007*(53), 1-12. https://www.sid.ir/fileserver/jf/64413865301

Fadai, G., Firoozabadi, S., & Ebrahimi, R. (2012). Role of public libraries in increasing social capital: A case study of Tehran City [quantitative]. *Research on Information Science & Public Libraries*, *18*(2), 197-215. http://publij.ir/article-1-214-fa.html

Feldman, S. (2009). Libraries key to economic recovery. *Public Libraries*, *48*(4), 4-7.

Ferguson, S. (2012). Are public libraries developers of social capital? A review of their contribution and attempts to demonstrate it. *The Australian Library Journal*, *61*(1), 22-

33. https://doi.org/10.1080/00049670.2012.10722299

Fourie, I., & Meyer, A. (2016). Role of libraries in developing an informed and educated nation. *Library Hi Tech*, *34*(3), 422-432. https://doi.org/10.1108/LHT-01-2016-0009

Hapel, R. (2012). The Library as a Place. *Public Library Quarterly*, *31*(1), 48-55. https://doi.org/10.1080/01616846.2012.654737

Hillenbrand, C. (2005). A place for all: Social capital at the Mount Barker Community Library, South Australia. *Australasian public libraries and information services*, *18*(2), 41-58. https://search.informit.org/doi/10.3316/ielapa.005142107280428.

Ignatow, G., Webb, S. M., Poulin, M., Parajuli, R., Fleming, P., Batra, S., & Neupane, D. (2012). Public libraries and democratization in three developing countries: Exploring the role of social capital. *Libri*, *62*(1), 67-80. https://doi.org/10.1515/libri-2012-0005

Johnson, C. A. (2012). How do public libraries create social capital? An analysis of interactions between library staff and patrons. *Library & Information Science Research*, *34*(1), 52-62. https://doi.org/10.1016/j.lisr.2011.07.009

Johnson, C. A., & Griffis, M. R. (2013). The effect of public library use on the social capital of rural communities. *Journal of Librarianship and Information Science*, *46*(3), 179-190. https://doi.org/10.1177/0961000612470278

Karimian, J., Hosseini, T. A., Shekarchizadeh, P., & Nafchi, S. M. (2015). The relationship between social capital and the way of spending leisure time, based on physical activities. *J Educ Health Promot*, *4*(2015), 79-84. https://doi.org/10.4103/2277-9531.171793

Khoir, S., Du, J. T., Davison, R. M., & Koronios, A. (2017). Contributing to social capital: An investigation of Asian immigrants' use of public library services. *Library & Information Science Research*, *39*(1), 34-45. https://doi.org/10.1016/j.lisr.2017.01.005

Lo, P., He, M., & Liu, Y. (2019). Social inclusion and social capital of the Shanghai Library as a community place for self-improvement. *Library Hi Tech*, *37*(2), 193-214. https://doi.org/10.1108/LHT-04-2018-0056

Mazumdar, S., Learnihan, V., Cochrane, T., & Davey, R. (2018). The Built Environment and social capital: A systematic review. *Environment and Behavior*, *50*(2), 119-158. https://doi.org/10.1177/0013916516687343

Miller, J. (2014). A comparative study of public libraries in Edinburgh and Copenhagen and their potential for social capital creation. *Libri*, *64*(4), 316-326. https://doi.org/10.1515/libri-2014-0025

Moher, D., Liberati, A., Tetzlaff, J., & Altman, D. G. (2009). Preferred reporting items for systematic reviews and meta-analyses: the PRISMA statement. *PLoS Med*, *6*(7), 1-6. https://doi.org/10.1371/journal.pmed.1000097

Newman, J. (2007). Re-mapping the public: Public libraries and the public sphere. *Cultural Studies*, *21*(6), 887-909. https://doi.org/10.1080/09502380701470916

Pape, U., & Smirnova, A. (2018). Transforming the public sphere: the case of Moscow's city libraries. *Cultural Studies*, *32*(5), 772-799. https://doi.org/10.1080/09502386.2018.1428648

Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. Simon & Schuster.

Putnam, R. D., & Feldstein, L. (2003). *Better together: Restoring the American community*. Simon & Schuster.

Stilwell, C. (2016). The public library as institutional capital:Towards measures for addressing social inclusion and combating poverty. *Information Development*, *32*(1),

44-59. https://doi.org/10.1177/0266666914525063

Stolle, D. (2003). The Sources of Social Capital. In M. Hooghe & D. Stolle (Eds.), *Generating Social Capital: Civil Society and Institutions in Comparative Perspective* (pp. 19-42). Palgrave Macmillan US. https://doi.org/10.1057/9781403979544_2

Vårheim, A. (2009). Public libraries: places creating social capital? *Library Hi Tech*, *27*(3), 372-381. https://doi.org/10.1108/07378830910988504

Vårheim, A. (2011). Gracious space: Library programming strategies towards immigrants as tools in the creation of social capital. *Library & Information Science Research*, *33*(1), 12-18. https://doi.org/10.1016/j.lisr.2010.04.005

Vårheim, A. (2014). Trust in libraries and trust in most people: Social capital creation in the public library. *The Library Quarterly*, *84*(3), 258-277. https://doi.org/10.1086/676487

Vårheim, A. (2017). Public libraries, community resilience, and social capital. *Information Research*, *22*(1), 1-14. https://informationr.net/ir/22-1/colis/colis1642.html

Vårheim, A., Steinmo, S., & Ide, E. (2008). Do libraries matter? Public libraries and the creation of social capital. *Journal of Documentation*, *64*(6), 877-892. https://doi.org/10.1108/00220410810912433

Widdersheim, M. M., & Koizumi, M. (2017). Methodological frameworks for developing a model of the public sphere in public libraries. *Information Research*, *22*(1). https://informationr.net/ir/22-1/colis/colis1643.html

Zardari, S., atapour, h., Majidi, A., & Akbarnejad, R. (2019). The Barriers to provision of public library services to ethnic and minority groups in multicultural societies based on global experiences [qualitative]. *Research on Information Science & Public Libraries*, *25*(4), 673-700. http://publij.ir/article-1-2163-fa.html

Zerehsaz, M. (2012). Clarifying the questions and challenges related to the production of social capital in Iran's public libraries. *Shamseh: Electronic Publication of Astan Quds Razavi Organization of Libraries, Museums and Document Center*, *4*(14-15), 1-14. http://shamseh.aqr-libjournal.ir/article_50721.html